

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ ЯК ВПЛИВОВІ УЧАСНИКИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Рязанова Надія

к. е. н.,

доцент ДВНЗ

«Київський

національний

економічний

університет

імені Вадима

Гетьмана»

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ

У сучасній світовій економіці та господарстві окремих країн транснаціональні корпорації (ТНК, *transnational corporation, TNC*) відіграють надзвичайно важливу роль, виступаючи провідниками глобалізаційних процесів та підтверджуючи ефективність організації міжнародної підприємницької діяльності саме у формі ТНК, оскільки забезпечують оптимальне використання світових ресурсів і міжнародний обмін технологіями. Вагомою є їхня роль у світових науково-ослідних і дослідно-конструкторських розробках (НДДКР), оскільки: ними зареєстровано більш як 80 відсотків усіх існуючих патентів та за рахунок їхніх коштів профінансовано близько 80 відсотків усіх НДДКР [1]. Вкладаючи значні кошти в економіку тих регіонів, де здійснюють свій бізнес, ТНК зазвичай мають потужний вплив не тільки на господарство країн, але й на громадськість та політичне лобі. Особливо авторитетними гравцями вони є в економіці та політиці країн, що розвиваються. Якщо місцеве законодавство прихильніше ставиться до вітчизняних компаній, ТНК нерідко утворюють компанії з правами самотійних юридичних осіб; проявом цього процесу є, зокрема, створення офшорних компаній. З огляду на інтернаціональність діяльності ТНК, вони не могли бути ізольовані від сучасного глобального економічного спаду. Тому скорочення на 4,8% внутрішньо фірмових прямих іноземних інвестицій ТНК суттєво вплинуло на обсяги валового продукту країн, у яких вони розташовані, на їхні продажі та активи, а також рівень зайнятості [2]. Все перелічене є лише невеликою часткою підтвердження вагомості та важливості ТНК у розвитку сучасної економіки та аргументом актуальності даного дослідження.

У західній економічній літературі читанням, пов'язаним з діяльністю ТНК, присвячено чимало досліджень, у переважній більшості яких ці компанії розглядаються у зв'язку з їхньою роллю у розвитку міжнародних прямих інвестицій [3 – 8]. У межах Конференції ООН з питань торгівлі та розвитку (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) двічі на рік випускається журнал, що присвячений саме ТНК (*Transnational Corporations Journal*) [2]. У вітчизняній економічній літературі ґрунтовним дослідженням ТНК поки приділяється недостатньо уваги, тому метою цієї статті є узагальнений короткий огляд сутності та особливостей діяльності ТНК на сучасному етапі. У даній статті представлено матеріал про роль ТНК у сучасній економіці, їхню організацій-

ну структуру, галузевий та територіальний розподіл, а також показники, що характеризують економіку цих компаній.

Історія виникнення транснаціональних корпорацій сягає XVII сторіччя, але найбільшого розвитку вони дістали після Другої світової війни. На сьогодні налічується близько 82 тис. ТНК, а кількість їхніх дочірніх структур досягла 810 тис. Обсяги експортних операцій цих дочірніх структур становлять більше третини світового експорту, а кількість зайнятих на підприємствах ТНК у 2009 році дорівнювала 77 млн чол. [2]. ТНК виробляють близько 50 відсотків світового обсягу промислової продукції та забезпечують більше 70 відсотків світової торгівлі, з яких 40 відсотків припадає на торгівлю між структурами самих ТНК. Деякі ТНК

мають бюджет, що перевищує бюджет окремих країн [1].

Згідно з UNCTAD, транснаціональною корпорацією (ТНК, transnational corporation, TNC) вважається компанія, до складу якої входять компанії з двох та більше країн, і які діють в єдиній системі прийняття рішень, реалізують узгоджену поточну політику та спільну стратегію. Компанії – учасниці ТНК пов'язані між собою через систему власності або систему впливу. Система впливу у ТНК будується таким чином, що кожна її компанія-учасниця може відчувати значний вплив інших учасників, особливо у сфері обміну знаннями, ресурсами та відповідальністю. Для робочих цілей ЮНКТАД використовує коротке визначення поняття транснаціональної компанії, суть якого у тому, що це є структура, яка контролює активи за кордоном.

Діяльність ТНК базується на таких принципах:

- прямі іноземні інвестиції здійснюються з метою створення виробничих потужностей за кордоном;
- для оптимізації виробничого процесу використовуються різні форми міжнародного поділу праці, що дозволяє оптимально розміщувати у приймаючих країнах різні ланки виробничого процесу;
- для максимально ефективного використання витрат на дослідження та розроблення передання та використання передової технології здійснюється у межах замкнутої корпоративної структури ТНК;
- торгівля між окремими підрозділами ТНК здійснюється із застосуванням трансфертних цін, встановлених даною ТНК і які відрізняються від ринкових;
- глобальний підхід до управління, тобто оптимізація діяльності ТНК у цілому, а не окремих її складових: як наслідок, ТНК субсидують розвиток окремих підрозділів з метою максимізації прибутку у довгостроковій перспективі.

Для оцінки так би мовити «рівня транснаціональності» ТНК існує спеціальний індекс транснаціональності, що розраховується наступним чином:

$$I_T = 1/3 (A_I / A + R_I / R + S_I / S) \times 100\%, \quad (1)$$

де I_T – індекс транснаціональності, %;

A_I – зарубіжні активи;

A – загальні активи;

R_I – обсяг продажу товарів та послуг зарубіжними компаніями (підрозділами) ТНК;

R – загальний обсяг продажу товарів та послуг;

S_I – кількість зарубіжного персоналу;

S – загальна кількість персоналу ТНК.

ТНК може функціонувати як у формі корпорацій, так і інших організаційно-правових форм господарювання, і до її складу входять материнське підприємство та іноземні афілійовані компанії.

Материнське підприємство ТНК (parent enterprise of TNC) є структурою у формі корпорації, будь-якої іншої організаційно-правової форми господарювання, або ж у формі групи підприємств, що здійснює прямі інвестиції у діяльність підприємства (іноземні афілійовані компанії) іншої країни. Материнська компанія ТНК контролює активи своїх структур у приймаючих країнах, будучи власником певної частки їх власного капіталу.

Афілійоване підприємство ТНК (affiliate enterprise of TNC) має форму корпорації або іншої організаційно-правової форми господарювання. При цьому іноземний інвестор має впливовий голос в його управлінні, зокрема, завдяки тому, що є власником частки у його капіталі. Афілійоване підприємство може мати статус (а) дочірнього підприємства (компанії) (subsidiary), (б) асоційованого підприємства (компанії) (associate) або (в) філії (branch).

Дочірня компанія ТНК – це є корпорація у приймаючій країні, в якій інша особа (а) прямо володіє більш ніж половиною голосів акціонерів або (б) є акціонером з правом призначати або зміщати більшість управлінського персоналу, що займаються питаннями загального адміністрування, менеджменту компанії, або з числа наглядової ради.

Асоційована компанія ТНК є корпорацією у приймаючій країні, в якій інвестор, разом із своїми дочірніми та асоційованими структурами, володіє в цілому щонайменше 10 відсотками, але

не більше ніж половиною голосів. Гранична величина може бути менше 10 відсотків, якщо є наявність впливового голосу у менеджменті.

Філія ТНК є підприємством у приймаючій країні, що діє у іншій, ніж корпорація, організаційно-правовій формі господарювання, і яке відповідає одному з наступних: (а) є постійною установою або офісом іноземного інвестора; (б) є партнерством осіб без створення єдиної юридичної особи (unincorporated partnership) або спільним підприємством (joint venture) іноземного прямого інвестора та однієї або більше третіх осіб; (в) земля, споруди (за винятком тих, якими володіють урядові структури) та/або нерухоме обладнання і об'єкти, якими напряму володіє іноземний громадянин; (г) мобільне обладнання (кораблі, літаки, газові або нафтові бурові установки тощо), які щонайменше один рік діють на території країни, іншої, ніж країна інвестора.

Структура ТНК з урахуванням вищевикладеного може бути представленою наступним чином [2] (Рис.1):

Країною базування ТНК (home country) вважається та країна, в якій

розташована штаб-квартира її материнського підприємства. Ті іноземні країни, в яких ТНК розміщує свої афілійовані підприємства, є приймаючими країнами (host country) ТНК. Щоб спонукати ТНК розпочати свою діяльність у тій чи іншій країні, уряди приймаючих країн пропонують транснаціональним корпораціям пільги, серед яких: податкові, урядові субсидії, лояльне законодавство про працю або екологічне законодавство.

Узагальнення даних UNCTAD щодо країн базування ТНК дозволяє зробити висновок, що з майже 200 країн, що існують нині на Землі, ТНК базуються лише у тридцяти країнах. При цьому Найбільша їх кількість розташована у США (28%), далі з великим відривом йде Японія (13,6%) (табл. 1).

Порівняння ТНК, країною базування яких є США, з європейськими ТНК дозволяє зробити наступний висновок: у зв'язку зі значними обсягами ринку США ступінь транснаціоналізації їхніх ТНК є значно нижче, ніж європейських ТНК, ринок країни базування яких є меншим.

Підприємство «N»

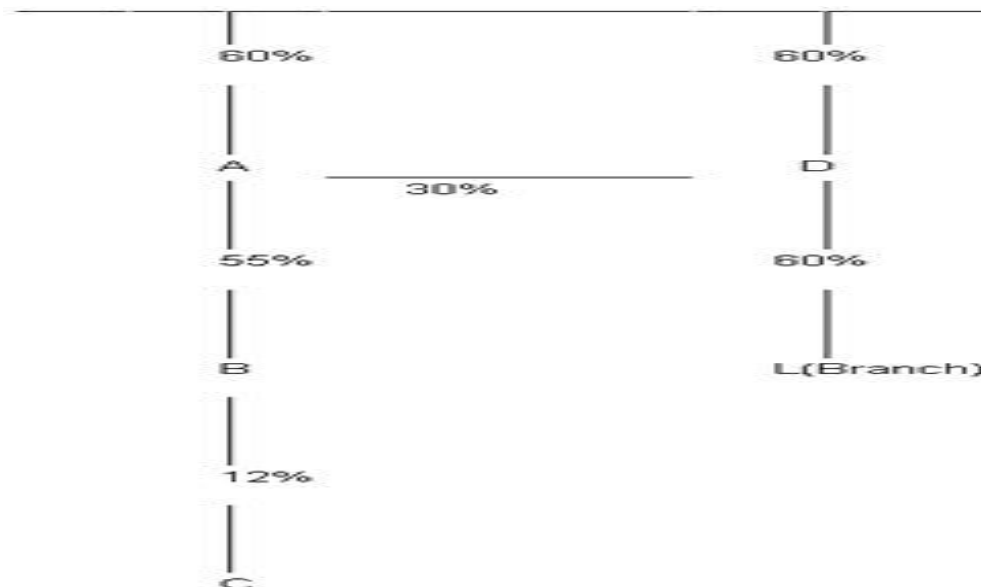

Рис.1. Структура ТНК

- Підприємство «А» є дочірнім по відношенню до підприємства «N»;
- Підприємство «В» є непрямою дочірньою компанією підприємства «N»;
- Підприємство «С» є асоційованим підприємством по відношенню до підприємства «В», і зв'язок з підприємством «N» забезпечується через впливовий голос підприємства «В» в управлінні компанії «С»;
- Підприємство «D» є дочірнім по відношенню до підприємства «N» і одночасно афілійованим по відношенню до підприємства «А»;
- Структура «L» є філією по відношенню до підприємства «D» і отже по відношенню до «N».

500 ТНК у розрізі країн базування, початок 2009 р. [9]

№.	Країна	Кількість ТНК, що базуються у країні	% від загальної кількості ТНК
1	США	140	28,0%
2	Японія	68	13,6%
3	Франція	40	8,0%
4	Німеччина	39	7,8%
5	Китай	37	7,4%
6	Велика Британія	27	5,4%
7	Швейцарія	15	3,0%
8	Канада	14	2,8%
9	Південна Корея	14	2,8%
10	Іспанія	12	2,4%
11	Нідерланди	12	2,4%
12	Італія	10	2,0%
13	Австралія	9	1,8%
14	Росія	8	1,6%
15	Індія	7	1,4%
16	Бразилія	6	1,2%
17	Тайвань	6	1,2%
18	Швеція	6	1,2%
19	Бельгія	5	1,0%
20	Мексика	4	0,8%
21	Данія	2	0,4%
22	Португалія	2	0,4%
23	Сінгапур	2	0,4%
24	Фінляндія	2	0,4%
25	Венесуела	1	0,2%
26	Ізраїль	1	0,2%
27	Ірландія	1	0,2%
28.	Люксембург	1	0,2%
29	Малайзія	1	0,2%
30	Норвегія	1	0,2%
31	Польща	1	0,2%
32	Саудівська Аравія	1	0,2%
33.	Таїланд	1	0,2%
29	Туреччина	1	0,2%
30	Угорщина	1	0,2%
Усього		500	100,0%

На географічний розподіл ТНК, серед іншого, впливає також податковий режим. Зокрема, податкова система країн Європи є менш заохочувальною для ТНК порівняно з податковою системою США. Тому для європейських ТНК, наприклад, німецьких, набагато вигідніше виносити виробництво на Схід.

Оскільки визначення поняття «транснаціональна корпорація» не містить вказівки щодо мажоритарного контролю, можлива ситуація, коли підприємство асоціюється з двома та більше ТНК. Тому, розглядаючи ТНК, буває необхідно відібрати найбільш значиму материнську компанію для кожного конкретного підприємства.

Для характеристики материнської компанії важливим є визначення її

стратегії, включаючи продукти та послуги, що пропонуються нею. Якщо материнська компанія підтримує тільки фінансові стосунки з іншими підприємствами – учасниками ТНК, то вона класифікується як фінансовий інститут (financial institution). Якщо ж материнська компанія активно задіяна у загальному менеджменті підприємств-учасників, то вона вважається такою, що належить до відповідної виробничої галузі.

Бізнес багатьох транснаціональних компаній поширюється на більше ніж одну галузь. Але у статистиці такі компанії належать до тієї галузі, в якій задіяна найбільша частина активів такої ТНК. Якщо ж неможливо визначити таку частину, то вважається, що діяльність такої ТНК є диверсифікова-

ною. У табл. 2 представлено галузевий розподіл діючих нині найбільших п'ятсот ТНК.

Нині бізнес ТНК представлений у всіх галузях господарювання, але найбільше компаній (12,4%) працює у

банківській справі. Далі з великим відривом йде нафтопереробка (9,8%) та страхова справа. В цілому у сфері фінансових послуг задіяно 116 із 500 найбільших ТНК, що становить більше 23 відсотків.

Таблиця 2

Галузевий розподіл 500 ТНК¹

№ п.п.	Галузь	Кількість працюючих у галузі ТНК	Питома вага, %
1	Банківська справа	62	12,4
2	Нафтопереробка	49	9,8
3	Страхова справа	37	7,4
4	Автомобільна промисловість	30	6,0
5	Складське господарство: харчові та медичні товари	22	4,4
6	Телекомунікації	21	4,2
7	Чорні та кольорові метали	20	4,0
8	Комунальне господарство	19	3,8
9	Проектування та будівництво	18	3,6
10	Торгівля	18	3,6
11	Електроніка та електричне обладнання	16	3,2
12	Гірничодобувна та нафтова промисловість	13	2,6
13	Аерокосмічна промисловість, оборона	12	2,4
14	Фармацевтика	12	2,4
15	Харчова промисловість	12	2,4
16	Енергетика	11	2,2
17	Хімічна промисловість	10	2,0
18	Комп'ютери, офісне обладнання	9	1,8
19	Торгівля цінними паперами	9	1,8
20	Охорона здоров'я	8	1,6
21	Авіап перевезення	6	1,2
22	Виробництво будівельних матеріалів, скла	6	1,2
23	Оптова торгівля: продукти для охорони здоров'я	6	1,2
24	Пошта, пакування, фрахт	6	1,2
25	Виробництво напоїв	5	1,0
26	Культурно-розважальні послуги	5	1,0
27	Обладнання для комунікаційних мереж	5	1,0
28	Фінансові послуги, за виключенням банківських та страхових	5	1,0
29	Морське судноплавство	4	0,8
30	Промислове машинобудування	4	0,8
31	Виробництво товарів для домогосподарства	4	0,8
32	Тютюнова промисловість	4	0,8
33	Напівпровідники та електронні компоненти	3	0,6
34	Обладнання для будівництва та сільського господарства	3	0,6
35	Оптова торгівля: харчові продукти	3	0,6
36	Оптова торгівля: електроніка та офісне обладнання	3	0,6
37	Послуги залізничних компаній	3	0,6
38	Інформаційні технології	2	0,4
39	Програмне забезпечення	2	0,4
40	Трубопровідний транспорт	2	0,4
41	Швейна промисловість	2	0,4
42	Інше	9	1,8
Усього		500	100,0%

¹ Складено за даними: Fortune Magazine, July 20, 2009.

Отже, майже чверть ТНК на сучасному етапі працює у фінансовому секторі, що є свідченням наступного:

(а) міжнародні фінансові потоки відіграють надзвичайно важливу роль у сучасному світовій економіці;

(б) фінансовий сектор є високоприбутковим, і ТНК прагнуть вкладати кошти саме у цю сферу діяльності, відображаючи закон руху грошей у напрямку більшої норми прибутку.

Транснаціональні корпорації як суб'єкти економічних відносин виникли в результаті об'єктивного розвитку виробничих відносин на міжнародному рівні. Фінанси ТНК є економічною категорією, що відображає вартісні (грошові) відносини як всередині цієї компанії, так і з іншими суб'єктами господарювання з приводу формування та використання компанією необхідних їй фінансових ресурсів з метою збільшення ринкової вартості її активів, одержання прибутків та зростання добробуту її власників. Фінансовими ресурсами у даному разі є ті майнові цінності (гроші; їхні еквіваленти; будь-яке інше майно, що слугує засобом платежу, обігу та накопичення), які задіяні у міжнародних економічних відносинах і відповідають вимогам міжнародного фінансового права.

Аналіз фінансових показників 25 найбільших ТНК свідчить, що з серед них 7 компаній (28%) мають материнську компанію у США; по три компанії зареєстровано у Німеччині, Франції та Китаї; по дві компанії – у Великій Британії та Нідерландах; одна компанія – в Росії (табл. 3). Річний обсяг чистих продажів найбільших ТНК сягає 450-200 млрд. дол. США, а рівень їх прибутковості, за даними на початок 2009 року, коливався залежно від ТНК від 21% до -21%. Кількість зайнятих в одній ТНК коливалась від 2 млн до майже 30 тис. чол.

Свої прямі інвестиції ТНК здійснюють у формі (а) інвестиції у власний капітал (equity investment), (б) позик, що надаються всередині компанії (intra-company loans) та (в) реінвестування доходів (reinvested earnings). Серед цих трьох форм на глобальному рівні наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. домінують інвестиції у власний капітал, представляючи близько 2/3 всіх прямих інвестицій. При цьому позики все-

редині компаній в середньому становили 23 відсотки, а реінвестування доходів – 12 відсотків. Останні дві форми широко варіюються [10].

За результатами представленого матеріалу можуть бути зроблені наступні висновки:

(1) За визначенням UNCTAD, транснаціональною корпорацією вважається компанія, до складу якої входять компанії з двох та більше країн, і які діють в єдиній системі прийняття рішень, реалізують узгоджену поточну політику та спільну стратегію. Компанії – учасниці ТНК пов'язані між собою через систему власності або систему впливу.

(2) ТНК може функціонувати як у формі корпорацій, так і інших організаційно-правових формах господарювання, і до її складу входять материнське підприємство та іноземні афілійовані компанії. При цьому материнська компанія може бути у формі корпорації, будь-якої іншої організаційно-правової форми господарювання, або ж у формі групи підприємств, що здійснює прямі інвестиції у діяльність підприємства (іноземні афілійовані компанії) іншої країни.

(3) ТНК відіграють важливу роль у сучасній ринковій економіці, виступаючи провідниками глобалізаційних процесів, забезпечуючи оптимальне використання світових ресурсів і міжнародний обмін технологіями.

(4) Навіть незначні скорочення внутрішньо фірмових прямих інвестицій ТНК, що мали місце в результаті сучасної глобальної економічної кризи, суттєво вплинули на обсяги валового продукту країн, у яких вони розташовані, на їхні продажі та активи, а також рівень зайнятості.

(5) Для оцінки так би мовити «рівня транснаціональності» ТНК існує спеціальний індекс транснаціональності, у якому враховується обсяги активів, продажів та персоналу, зо в цілому задіяні в даній ТНК, та ті, що можна трактувати як зарубіжні.

(6) Країною базування ТНК вважається країна, в якій розташована штаб-квартира її материнського підприємства, а іноземні країни, в яких ТНК розміщує свої афілійовані підприємства (дочірні структури), є приймаючими країнами. На сучасно-

Обсяг чистих доходів та прибутків найбільших 25 ТНК
станом на 1 січня 2009 р. [9]

№	Компанія	Країна базування материнської компанії	Чисті продажі	Чистий прибуток	Активи		Прибутковість чистих продажів, %	Прибутковість активів	Кількість зайнятих, тис. чол.
					Власний капітал (чисті активи)	млрд дол. США			
1	Royal Dutch Shell	Нідерланди	458,4	26,3	282,4	127,3	5,7%	9,3%	102,0
2	Exxon Mobil	США	442,8	45,2	228,0	113,0	10,2%	19,8%	104,7
3	Wal-Mart Stores	США	405,6	13,4	163,4	65,3	3,3%	8,2%	2100,0
4	BP	Велика Британія	367,0	21,1	228,2	91,3	5,8%	9,3%	92,0
5	Chevron	США	263,1	23,9	161,2	86,6	9,1%	14,8%	66,7
6	Total	Франція	234,7	15,5	164,4	68,1	6,6%	9,4%	97,0
7	ConocoPhillips	США	230,8	17,0	142,9	55,2	-7,4%	11,9%	33,8
8	ING Group	Нідерланди	226,6	-1,1	1851,0	38,0	-0,5%	-0,1%	125,3
9	Sinopec	Китай	207,8	2,0	153,1	55,4	0,9%	1,3%	639,7
10	Toyota Motor	Японія	204,3	-4,3	294,2	101,9	-2,1%	-1,5%	320,8
11	Japan Post Holdings	Японія	198,7	4,2	3097,0	88,6	2,1%	0,1%	233,4
12	General Electric	США	183,2	17,4	797,8	104,7	9,5%	2,2%	323,0
13	China National Petroleum	Китай	181,1	10,3	264,5	172,5	5,7%	3,9%	1618,4
14	Volkswagen	Німеччина	166,6	6,9	233,4	48,7	4,2%	3,0%	369,9
15	State Grid	Китай	164,1	0,7	240,9	84,6	0,4%	0,3%	153,7
16	Dexia Group	Бельгія	161,3	-4,9	904,9	5,4	-3,0%	-0,5%	28,1
17	ENI	Італія	159,3	12,9	162,1	61,8	8,1%	8,0%	78,9
18	General Motors	США	149,0	30,9	91,0	-86,1	-	-	243,0
19	Ford Motor	США	146,3	14,7	218,3	-17,3	-10%	-6,7%	213,0
20	Allianz	Німеччина	142,4	-3,6	1328,2	46,8	-2,5%	-0,3%	182,9
21	HSBC Holdings	Велика Британія	142,0	5,7	2527,5	93,6	4,0%	0,2%	331,4
22	Gazprom	Росія	141,4	29,9	234,8	150,8	21,1%	12,7%	456,0
23	Daimler	Німеччина	140,3	2,0	183,8	43,4	1,4%	1,1%	273,2
24	BNP Paribas	Франція	136,1	4,4	2885,0	74,0	3,2%	0,2%	154,1
25	Carrefour	Франція	129,1	1,9	72,4	14,1	1,4%	2,6%	495,3

му етапі з майже 200 країн, що існують нині на Землі, ТНК базуються лише у тридцяти країнах. При цьому найбільша їхня кількість розташована у США (28%), далі з великим відривом йде Японія (13,6%).

(7) У зв'язку зі значними обсягами ринку США ступінь транснаціональності ТНК, що базуються у США, є значно нижчою, ніж європейських ТНК, ринок країни базування яких є меншим.

(8) На географію розташування ТНК значно впливають податкові режими країн. Наприклад, податкова система країн Європи є менш заохочувальною для ТНК компаній порівняно з подат-

ковою системою США, тому європейські ТНК прагнуть «винести» своє виробництво на Схід.

(9) Бізнес багатьох ТНК поширюється на більше ніж одну галузь. Але у статистиці такі компанії належать до тієї галузі, в якій задіяна найбільша частина їхніх активів. Якщо визначити таку частину неможливо, то вважається, що діяльність ТНК є диверсифікованою.

(10) Нині бізнес ТНК представлений у всіх галузях господарювання, але найбільше компаній (12,4%) працює у банківській справі, нафтопереробкою зайнято 9,8%. В цілому у сфері фінансових послуг 23% ТНК. Той факт, що

майже чверть ТНК на сучасному етапі працює у фінансовому секторі, свідчить про те, що (а) міжнародні фінансові потоки відіграють надзвичайно важливу роль у сучасному світовій економіці і (б) ТНК прагнуть вкладати кошти у найбільш прибуткову сферу діяльності, якою є фінансовий сектор, що є проявом економічного закону руху грошей у напрямку більшої норми прибутку.

(11) Серед 25 найбільших ТНК 7 компаній (28%) мають материнську компанію у США, по три компанії зареєстровано у Німеччині, Франції та Китаї, по дві – у Великій Британії та Нідерландах, одна компанія – в Росії.

(12) Річний обсяг чистих продажів найбільших ТНК сягає 450-200 млрд дол. США, а рівень їхньої прибутковості за даними на початок 2009 року коливався залежно від ТНК від 21% до -21%. Кількість зайнятих в одній ТНК коливалась від 2 млн до майже 30 тис. чол.

(13) Серед форм прямого інвестування ТНК наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. домінують інвестиції у власний капітал, представляючи близько 2/3 всіх прямих інвестицій. Позики всередині компаній в середньому становили 23 відсотки, а реінвестування доходів – 12 відсотків. Останні дві форми широко варіюються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доклад о мировых инвестициях 2008. Транснациональные корпорации и инфраструктурный вызов. Конференция ООН по торговле и развитию. – Нью-Йорк и Женева, 2008, 78с.

2. Transnational Corporations. Vol. 18, №2 (August 2009), p. 113-174, p.120.

3. International Finance Discussion Papers. The Multinational Firm and the Determinants of Investments. By Guy V.G.Stevens. Board of Governors of the Federal Reserve System. Discussion Papers #29, May 23, 1973.

4. *Martin D.D. Evans, Victoria Hnatkovska*. International Capital Flows, Returns and World Financial Integration. – Washington D.C., 2005.

5. *Pitelis, Christos, Roger Sugden*. The nature of the transnational firm. Routledge, 2000, p. 72.

6. *Ames, Glenn J*. The Globe Encompassed: The Age of European Discovery, 1500-1700. pp. 102–103.

7. *Pitelis, thomman; Roger Sugden* (2000). The nature of the transnational firm. - Routledge. p. 74.

8. *Barnett, Richard*, 1975: Global Reach: The Power of the Multinational Corporations.

9. Fortune Magazine, July 20, 2009.

10. World Investment Report 2005: Transnational Corporations and Internationalization of R&D Overview. – p.101 – 140 in: Transnational Corporations, Volume 14, Number 3, December 2005. – United Nations, UNCTAD.